

МОДЕЛ
НА НАЦИОНАЛНОТО ВЪНШНО ОЦЕНЯВАНЕ (НВО)
ПО БЪЛГАРСКИ ЕЗИК И ЛИТЕРАТУРА С ИНТЕГРИРАНЕ НА ДРУГИ УЧЕБНИ
ПРЕДМЕТИ В X КЛАС ЗА УЧЕБНАТА 2026 – 2027 ГОДИНА

1. Цели на НВО по български език и литература с интегриране на други учебни предмети – история и цивилизации и философия, в X клас съгласно чл. 44 от Наредба № 11 за оценяване на резултатите от обучението на учениците:

- диагностика на индивидуалния напредък и на образователните потребности на учениците от X клас;
- установяване на степента на постигане на *отделни* очаквани резултати от обучението, определени в учебната програма за съответния клас от първия гимназиален етап;
- установяване на степента на постигане на *отделни* очаквани резултати от обучението в края на първия гимназиален етап, определени в държавния образователен стандарт (ДОС) за общообразователна подготовка;
- измерване на степента на постигане на *отделни* компетентности, свързани с четенето с разбиране като част от функционалната грамотност;
- мониторинг на образователния процес за прилагане на политики и мерки, насочени към подобряване на качеството на образованието.

2. Учебно съдържание:

2.1. Задачите по български език целят установяване на степента на постигане на *отделни* очаквани резултати, определени в ДОС за общообразователна подготовка за първия гимназиален етап и в учебните програми за VIII клас, за IX клас и за X клас.

<i>Теми от учебното съдържание</i>	<i>Оценявани знания, умения и отношения</i>
• Разговорен, художествен, научен, официално-делови, публицистичен стил • Правописна, пунктуационна и лексикална норма. Граматични норми • Лексикални особености на думата в текста • Активна и пасивна лексика. Пароними • Фразеологично словосъчетание • Залог на глагола • Възприемане, анализ и редактиране на чужд и на собствен текст	• Разграничава видовете функционални стилове (разговорен, художествен, научен, официално-делови, публицистичен). • Търси, извлича, обработва и използва информация от различни информационни източници. • Представя различни видове информация по зададени параметри. • Разпознава езикови особености на текстове, характерни за различните функционални стилове. • Сравнява и анализира проблеми в текстове от различни функционални стилове. • Оценява идеи, тези и аргументи съобразно своя опит. • Познава и прилага книжовноезиковите норми. • Открива и редактира стилно-езикови грешки. • Формулира теза по зададена тема за есе по морален или по граждански проблем.

	• Посочва аргументи или контрааргументи във връзка с дадена теза за есе по морален или по граждански проблем. • Създава в писмена форма: – резюме на научен текст; – резюме на медиен текст; – заявление; – CV.
--	--

2.2. Задачите по литература целят установяване на степента на постигане на *отделни* очаквани резултати, определени в ДОС за общообразователна подготовка за първия гимназиален етап и в учебните програми за IX клас и за X клас.

<i>Теми/автори и творби</i>	<i>Оценявани знания, умения и отношения</i>
Българско възрождане • Из „История славянобългарска“ (Паисий Хилендарски): Предисловие • „Изворът на Белоногата“ (П. Р. Славейков) • „Майце си“, „Моята молитва“, „Хаджи Димитър“, „Обесването на Васил Левски“, „Странник“ (Хр. Ботев) Българската литература от периода от Освобождението до Първата световна война • „Левски“ (Ив. Вазов) • Из „Под игото“: главите „Гост“, „Новата молитва на Марка“, „Пиянство на един народ“ (Ив. Вазов) • Из „Бай Ганьо. Невероятни разкази за един съвременен българин“: „Бай Ганьо се върна от Европа“ (Ал. Константинов) • „Cis moll“ (П. П. Славейков) • „Арменци“, „Две хубави очи“, „В часа на синята мъгла“ (П. Яворов) • „Да се завърнеш...“ (Д. Дебелянов) • „Гераците“ (Елин Пелин) Българската литература от периода между двете световни войни • „Септември“ (Гео Милев) • „Зимни вечери“ (Хр. Смирненски) • „Повест“ (А. Далчев) • „Индже“, „Албена“ (Й. Йовков) • „Писмо“ („Ти помниш ли...“) (Н. Вапцаров)	• Различава светогледни идеи, характерни за различни литературни периоди (Българско възрождане, българска литература от Освобождението до Първата световна война, българска литература между двете световни войни и българска литература след Втората световна война), и посочва прилики и разлики помежду им. • Свързва изучените творби от българската литература с имената на техните автори, с жанровете, с героите, със сюжетите и с мотивите в произведенията. • Идентифицира едни и същи мотиви и/или устойчиви сюжети в изучени творби от българската литература. • Разпознава литературни похвати, тропи и фигури и обяснява функциите им в изучени творби от българската литература. • Съпоставя с личния си опит интерпретирани в изучените текстове от българската литература ценности и норми, проблеми и конфликти и обосновава позиция по тях. • Формулира теза по зададена тема за есе по морален или по граждански проблем, интерпретиран в изучен (откъс от) литературен текст. • Посочва аргументи или контрааргументи при изведена теза за есе по морален или по граждански проблем, интерпретиран в изучен (откъс от) литературен текст. • Създава резюме на съдържанието на (откъс от) изучен повествователен текст.

Българската литература от периода след Втората световна война • Из „Тютюн“ (1951 г.): I и XVI глава от I част (Д. Димов) • „Дърво без корен“ (Н. Хайтов) • „Нежната спирала“ (Й. Радичков)	
---	--

2.3. Задачите по история и цивилизации целят установяване на степента на постигане на *отделни* очаквани резултати, определени в ДОС за общообразователна подготовка за първия гимназиален етап и в учебните програми за VIII клас, за IX клас и за X клас.

<i>Теми от учебното съдържание</i>	<i>Оценявани знания, умения и отношения</i>
• Българско възраждане (XVIII – XIX в.) • България от Освобождението до края на Втората световна война • Светът от Първата световна война до 1945 г. • България след Втората световна война до 1989 г.	• Описва основни политически възгледи и модели на управление. • Прилага хронологични и/или пространствени ориентири при обяснение на териториални и/или обществени промени. • Подбира и използва основни понятия при описание, сравнение и анализ на исторически събития и процеси. • Открива причини и последици. • Обяснява традиции, принадлежащи на различни култури. • Описва развитието на идеите за правата и свободите на гражданите в различните общества. • Представа различия в начините на живот, в религиозните вярвания и в ценностите на отделни общества. • Оценява идеи и действия на личности в историята. • Извлича и интерпретира информация от писмени документи, карти, изображения, схеми, диаграми. • Разграничава исторически факти от интерпретациите за тях.

2.4. Задачите по философия целят установяване на степента на постигане на *отделни* очаквани резултати, определени в ДОС за общообразователна подготовка за първия гимназиален етап и в учебните програми за VIII клас, за IX клас и за X клас.

<i>Теми от учебното съдържание</i>	<i>Оценявани знания, умения и отношения</i>
• Личност и себепознание • Свобода, норма и човешки цели	• Познава основни психологически понятия и теории.

• Красотата и изкуството като философски проблеми • Език и критическо мислене • Политическа философия и философия на правото	• Изследва аспекти на личната си идентичност и анализира своето поведение чрез понятията потребности, мотиви и цели. • Разграничава и разбира различни исторически и съвременни норми (морални, правни, религиозни, политически) на съвместен живот в общността. • Разпознава философски концепции за красивото и може да ги прилага към емблематични произведения на изкуството. • Умее да подбира и прилага различни стратегии на мислене и аргументация съобразно конкретната ситуация. • Реконструира аргументативната структура на текста – да определя авторовата теза и основните аргументи в нейна подкрепа. • Познава основни понятия и теории от социалната философия и философията на правото. • Анализира и оценява критично различни исторически и съвременни норми на съвместен живот в общността (правни, политически).
--	--

3. Вид и времетраене:

- равнището на компетентностите се проверява *писмено чрез тест* с общо 22 задачи;
- времетраенето е 120 минути, а за учениците със специални образователни потребности – до 30 минути над определеното време.

4. Видове задачи:

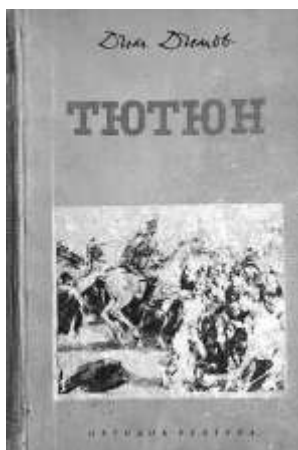
- 13 задачи с избираем отговор;
- 6 задачи с кратък свободен отговор;
- 1 задача за редактиране;
- 1 задача с разширен свободен отговор (формулиране на теза);
- 1 задача за създаване на текст (резюме, заявление или CV).

Примерни задачи

4.1. Задачи с избираем отговор

- **В коя от следните двойки думи са съотнесени родово и видово понятие?**
 - А) дигитално четене – аналогово четене
 - Б) хартиен носител – задълбочено четене
 - В) екран – синя светлина
 - Г) рецептори – визуални рецептори

- Кое произведение представя живота на българите в последните години на Възраждането?

А)

Б)

В)

Г)

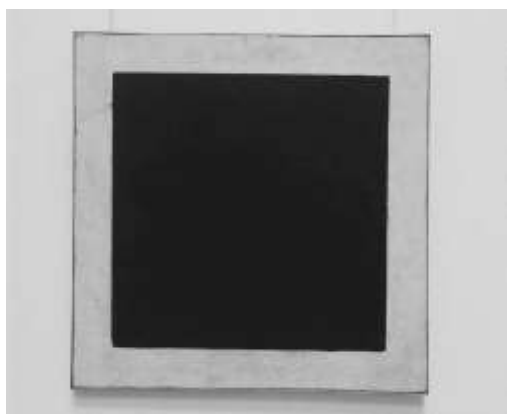
- Запишете в листа за отговори едно от предложените словосъчетания, така че твърдението да стане вярно: *националното самосъзнание; религиозното противопоставяне; политическата активност.*

Основната цел на Паисий Хилендарски е да събуди на българите.

- Твърдението: „Това е процес на отслабване на влиянието на религиозните институции и религиозната вяра“, описва:

- А) секуларизацията
- Б) догматизма
- В) идеологията
- Г) схоластиката

- Разгледайте изображенията и в листа за отговори определете истинността на всяко от твърденията (1. и 2.) с ВЯРНО или НЕВЯРНО.

А

Б

Казимир Малевич, „Черен квадрат“

Сандро Ботичели, „Раждането на Венера“

1. Изображение А е пример за произведение на изкуството, което НЕ е създадено на принципа подражание на природата.
2. Изображение Б е пример за произведение на изкуството, в което подражанието на природата е отречено чрез абстрактни форми, цветове и прости геометрични фигури.

4.2. Задачи с кратък свободен отговор

- Преобразувайте изречението, като използвате страдателен залог. Запишете ЦЯЛОТО преобразувано изречение в листа за отговори.

Много автоинструктори обаче изразяват сериозни опасения относно практическото приложение на предложените промени.

- В своето „Отворено писмо до г. Борис Вазов“ Гео Милев споделя за поемата си „Септември“: *„Аз съм се помъчил да изляя в моята поема ужаса на човека пред събитие като това, което съм си избрал за тема, и вярата му във възможността за едно по-друго бъдеще“*¹. Посочете ЕДИН исторически факт, свързан със събитията от септември 1923 г., и ЕДИН негов художествен отзвук в творбата „Септември“.

- Прочетете откъса и отговорете на въпросите:

Брацигово падна подир славни битви.

(...)

Батак се предаде, уви, пълзешком.

Копривицица легна при първата бура,

топът черешови не спаси Клисуре

(...)

Панагюрци храбри след десет дни горди

откриха вратите на мръсните орди;

Каблешков-героят, таз душа вулкан,

биде фанат пленник чрез един аркан

от селяне прости и лъвът Бенковски,

(...)

загина юнашки въз една река,

издаден, не казвам от коя ръка...

Из „Епопея на забравените“, Иван Вазов

А) Кое историческо събитие е представено в откъса?

Б) Опишете в 2 – 3 изречения ролята в това събитие на личността, чието име е подчертано в текста.

- Запишете трите елемента на човешката психика според психоаналитичната теория на Зигмунд Фройд.

4.3. Задача с разширен свободен отговор

- Формулирайте и запишете в текст от 3 – 4 изречения СОБСТВЕНА теза на тема: *Родина и чужбина.*

4.4. Задача за създаване на текст

- Предайте в резюме съдържанието на Текст 1 „Ученето днес – дигитално или аналогово?“.

¹ Цитатът е по: Отворено писмо до г. Борис Вазов. – В: Гео Милев. Произведения в два тома. Т. 1. Поезия. Преводи. Есета. Критика. Публицистика. Писма. София: Христо Ботев, 1995, 228 – 233, с. 232.

**Представените задачи не следва да се възприемат като типови задачи, които задължително ще се включват във всеки тестов вариант за НВО в края на X клас. Проверяваните знания и умения ще са съобразени с отделни очаквани резултати от ДОС за общообразователна подготовка и от учебните програми, като формулировките на съответните тестови задачи предполагат вариативност и няма да следват един и същ типизиран модел.*

5. Оценяване

Оценяването се осъществява по критерии, като всяка тестова задача носи брой точки, съобразен с познавателното равнище, спецификата и трудността ѝ.

Максималният брой точки от изпита е 100 т.